

Dominantie? Rangorde? Of toch iets anders?

Een stukje geschiedenis

Voorheen waren de trainingsmethodes en opvoedingstips van de meeste hondenscholen, gedragtherapeuten etc. gebaseerd op het dominantiemodel. De theorie die aan dit model gekoppeld is, is jarenlang de leidraad geweest in de opvoeding van onze honden.

Dit dominantiemodel is ontstaan toen de zoöloog Schenkel in een dierentuin het gedrag van 10 wolven is gaan bestuderen. Binnen deze groep wolven zag hij rangorde en hiërarchie. Hij stelde het dominantiemodel op. Dit model werd dé verklaring voor het gedrag van honden, in navolging op dat van wolven. Zijn visie en zijn model werden vervolgens door vele biologen en wetenschappers overgenomen. En inmiddels hebben zijn theorieën zich ook gesetteld in de hoofden van vele hondeneigenaren. We kennen allemaal de voorbeelden wel; een hond die rijdt op een andere hond of het been van zijn eigenaar noemt men dominant, de hond die zijn voerbak verdedigt is dominant, de hond mag niet op de bank want dan probeert hij boven de baas uit te komen, je moet als eigenaar eerst eten, daarna krijgt je hond pas eten, je moet als eigenaar voorop lopen etc. etc. Kortom, als een hond probleemgedrag vertoont ligt het (bijna) altijd aan de eigenaar want die is de hond niet de baas. Jij moet zorgen dat je je hond de baas wordt d.m.v. het hanteren van (fysieke) correcties, de rangorderegels, al dan niet in combinatie met dominantiehandelingen, en dan lossen alle gedragsproblemen zich op. Maar is dat wel zo?

Twijfels

Ineens kwamen daar de twijfels. Deskundigen gingen het gedrag van wolven in de dierentuin bestuderen en het gedrag van wolven in het wild. En daar bleken grote verschillen in te zitten. Sterker nog, door het bestuderen van wolven in gevangenschap was er zelfs helemaal een verkeerd beeld ontstaan. De wolven die door Schenkel zijn bestudeerd bleken op een te klein grondgebied te zitten, hadden de te weinig voedsel en het was een kunstmatig samengestelde roedel. Totaal geen overeenkomsten dus met wolven in het wild.

De wolvenbioloog David Mech heeft vervolgens 13 jaar lang onderzoek gedaan naar wolven in het wild en uit zijn onderzoeken bleek dat er helemaal geen sprake was van rangorde met een dominante alfa boven aan de ladder. Door het 13 jaar lang volgen van de roedel ontdekte hij dat de roedel niet ontstaan was door willekeurig bij elkaar gekomen wolven. Nee, de roedel bestond uit een ouderpaar met nakomelingen van diverse leeftijden. Ook nakomelingen die inmiddels zelf al volwassen waren. Ook bleek het ouderpaar helemaal niet het alfa paar te zijn. Zij hielden zich niet bezig met het bevestigen van hun ranghogere positie, maar waren voornamelijk bezig met het verzorgen en beschermen van hun nakomelingen.

In 1999 publiceerde Mech een artikel waarin de hij stelde dat de term alfawolf helemaal niet klopte. Ja, er was binnen de roedel een natuurlijk hiërarchie maar die was gebaseerd op levenservaringen, leerervaringen (met name op het gebied van resources; dingen die voor de wolf belangrijk zijn zoals voedsel of territorium) en relaties (sociale interactie, ouderlijk gezag) en niet op basis van agressie, dominantie en/of machtsstrijd.

Een sociale structuur is er dus zeker maar simpel weg omdat de ouderdieren ouder zijn, meer weten, meer ervaring hebben.

De deskundigen zijn ook gaan kijken naar onze huishonden en ook daar kwam men tot de conclusie dat honden helemaal niet bezig zijn met dominantie en/of rangorde en dus ook niet met proberen om de baas te worden over de eigenaar.

Agressie/fysiek straffen

Aan de hand van eerdere onderzoeken was er ook geconcludeerd dat wolven in het wild elkaar veel corrigeren en dus werd hondeneigenaren ook vaak geadviseerd om de hond fysiek te straffen om te voorkomen dat de hond de leiding zou overnemen.

Inmiddels weten we dat in een wolvenroedel conflicten en agressie relatief heel weinig voorkomen. En als er al strijd voorkomt, is het gebaseerd op een toevallige gebeurtenis waarbij beide partijen hetzelfde graag wilde hebben of houden (de zogenoemde resources, hier komen dadelijk nog uitgebreid op terug).

Roedelliden leren dus op basis van ervaring hoe een ander reageert op een bepaalde situatie en daar zullen ze dan in de toekomst rekening mee houden. Die reacties kunnen ook per roedellid en per situatie verschillen waardoor er nooit een vaststaande hiërarchie is. En eigenlijk klinkt dat ook heel logisch want waarom zou je in de groep waar je dagelijkse mee samenleeft constant met elkaar de strijd aangaan? Je kunt veel beter met elkaar proberen conflicten te voorkomen en zo samen een sterke roedel vormen.

Als er binnen een wolvenroedel al gecorrigeerd wordt, gaat dat vaak d.m.v. het aannemen van een bepaalde lichaamshouding, al dan niet in combinatie met gegrom. Wolven onderling corrigeren elkaar nooit met pijn (dat is althans in al die jaren onderzoek nog nooit waargenomen!) dus dat betekent dat uw hond fysiek corrigeren niets te maken heeft met natuurlijk gedrag of leiding geven, maar alleen met onwetendheid en het afreageren van de eigen frustratie.

Pijn wekt bij de hond vaak angst en/of angstagressie op, waardoor een situatie volkomen uit de hand kan lopen. Bovendien leert een hond niks van straffen. Het enige wat een hond laat zien als hij goed gestraft wordt, is vermijdingsgedrag. Hij zal straf proberen te vermijden en daarom het ongewenste gedrag niet meer vertonen. Deze honden kun je herkennen aan een gedrukte en onzekere lichaamshouding en het uiten van vele stresssignalen. Dit zijn de honden die vaak ook met een lage houding naast hun baas lopen, af en toe opkijkend of ze het nog goed doen of dat er weer straf aan zit te komen.

Dit doet geen goed aan de vertrouwensband tussen baas en hond, sterker nog, door fysieke correcties en de angst hiervoor zal het voor de hond steeds moeilijker worden om zich te concentreren (stress zal de overhand nemen) en zal uiteindelijk ook zijn bereidheid om dingen voor je te willen doen afnemen.

Inmiddels zijn er dus voorbeelden genoeg waardoor we aan kunnen nemen dat de hele theorie gebaseerd op het dominantiemodel achterhaald is en dat het tijd is voor verandering.

Het alternatief

Maar wat als een hond dus helemaal niet bezig is met dominante en rangorde? Waar komt dan bepaald gedrag vandaan? En wat houden al deze veranderingen voor u al eigenaar in, wat is het alternatief en wat heeft dat voor u voor consequenties? En wat bedoelen we nu precies met een resource?

Een resource is iets wat een hond graag wil krijgen of houden en wat hij zo belangrijk vindt dat hij er een conflict voor kan aangaan (dat kan zowel binnen als buiten de eigen roedel zijn!).

Wat een hond belangrijk vindt kan per hond (karakter), per moment en per situatie verschillen. Als je net je buik vol gegeten hebt, zal de vondst van een stuk vlees minder interessant voor je zijn als wanneer je een dag niet meer gegeten hebt en dus honger hebt. Ook spelen er andere zaken mee zoals bijvoorbeeld ziekte, ouderdom, hormonen etc.

Voorbeelden van resources zijn:

- Voedsel
- Aandacht
- Eigenaar
- Spel
- Slaapplaats/rust
- Beweging/uitdaging
- Veiligheid
- Sex
- Persoonlijke ruimte
- Omgeving/territorium

Al de bovenstaande resources spelen een belangrijke rol in het leven van de hond en hebben dus invloed op de relatie die de hond heeft met zijn huisgenoten. Dat kunnen andere honden zijn, andere dieren, maar ook zeker de eigenaar! Want ook voor u als eigenaar kunnen bepaalde resources belangrijk zijn.

Neem het voorbeeld van op de bank zitten: vanuit de dominantietheorie werd er gezegd dat een hond niet op de bank mag, omdat de bank gereserveerd is voor de ranghogere binnen de roedel, dus de eigenaar en de gezinsleden. Als een hond op de bank lag en gromde als er iemand in de buurt kwam of probeerde ook op de bank te gaan zitten, werd hij bestempeld als een dominante hond.

Inmiddels weten we dat deze situatie niks met dominantie te maken heeft. De bank is voor de hond belangrijk omdat hij er graag ligt. Het is er comfortabel en warm. Maar u als eigenaar zit ook graag op de bank. Wanneer u dan vervolgens wilt dat de hond van de bank afgaat omdat u daar wilt zitten, kan de hond op verschillende manieren reageren. Die reactie zal afhangen van hoe graag hij op de bank wil blijven liggen. Vindt hij zijn kussen net zo lekker liggen, dan zal hij waarschijnlijk zonder morren opstaan en weggaan. Maar als hij de bank zo belangrijk vindt dat hij perse wil blijven liggen, kan hij ook agressie inzetten om ervoor te zorgen dat hij zijn resource (in dit geval zijn plekje op de bank) kan behouden. Ook (leer)ervaringen uit het verleden zullen meespelen hoe de hond in zo'n situatie reageert. Heeft hij eerder gegromd en heeft u er toen vervolgens voor gekozen om hem te laten liggen, dan heeft de hond geleerd dat het inzetten van agressie succes had en zal dat hij gedrag zeker gaan herhalen.

Buiten de roedel

Conflicten met honden buiten de eigen roedel kunnen ook ontstaan door resources, maar daarnaast ook door imponeergedrag, onzekerheid, ervaringen uit het verleden en actie-reactie.

Een hond die bij een kennismaking met een andere hond agressie inzet, werd vroeger vaak in het hokje van de dominante hond gestopt. Inmiddels weten we dat het inzetten van die agressie vaak een uiting van onzekerheid is of een gevolg is van ervaringen uit het verleden. Ze hebben geleerd dat de eerste klap een daalder waard is of ze vinden de andere hond gewoon zo spannend dat ze niet goed weten wat ze met de situatie aanmoeten. Ze kennen de andere hond immers niet en weten niet wat hij of zij belangrijk vindt.

Niet iedere hond is van nature sociaal. Honden die elkaar niet kennen en elkaar zomaar ergens tegen komen, hebben totaal geen relatie met elkaar en zullen dus ook veel sneller agressie inzetten om een bepaalde situatie onder controle te krijgen. Honden die elkaar wel kennen of honden die dagelijks met elkaar samenleven weten van elkaar hoe er op bepaalde situaties gereageerd wordt en kunnen hier dan in hun sociale gedrag rekening mee houden.

Tijd voor verandering! Hoe nu verder?

Nu we het hele dominantieverhaal overboord hebben gegooid, komt de vraag "Wat nu?". Hoe vertalen we alle nieuwe inzichten naar het opvoedingsproces van onze hond? Dat we niet meer hoeven te proberen om de baas te spelen over onze hond betekent immers niet dat we de hond geen leiding meer hoeven te geven.

Maar een hond leiding geven, of begeleiden is heel iets anders als de baas over de hond zijn. Elke hond, ongeacht zijn karakter, heeft behoefte aan een stabiele baas die op een duidelijke en rustige manier leiding geeft. Een drukke overenthousiaste hond wordt rustiger als hij weet waar hij aan toe is en wat hem wel of geen succes oplevert. Een onzekere of nerveuze hond voelt zich veiliger bij een duidelijke stabiele baas en voorspelbare consequente begeleiding.

Een goede (bege)leider zijn vraagt om wederzijds respect (wat vaak moet groeien en verdiend moet worden!), heel veel geduld, een groot stuk vertrouwen en consequent zijn. Daar is niks in veranderd! We moeten de hond nog steeds vertellen wat hij wel en wat hij niet mag maar dan wel zonder (fysieke) correcties, rangorderegels en dominantiehandelingen.

We moeten werken aan de sociale band met onze hond en het opbouwen van een goede relatie. De hond moet zich veilig bij u voelen en moet leren wat zijn gedrag hem oplevert. Realiseer uzelf als eigenaar dat uw reactie op het gedrag van de hond zijn gedrag voor op de lange termijn bepaalt!

Opvoedingstips

- Een goede opvoeding staat of valt met consequent zijn! Nee is Nee, Ja is Ja, in alle situaties en bij iedereen! Stel binnen het gezin duidelijke grenzen en regels voor de hond en zorg dat alle gezinsleden zich hier ook aan houden.
- Laat uw hond werken voor de kost! Laat hem regelmatig een oefeningetje doen voordat hij eten krijgt, mee uit mag, aandacht krijgt, etc.
- Leer de hond grenzen en maak hem duidelijk dat hij niet altijd zijn zin kan krijgen (bijvoorbeeld tijdens het spel en met het vragen van aandacht, natuurlijk mag u ingaan op het vragende gedrag van uw hond als hij voor een spelletje bij u komt, graag zelfs want spelen met uw hond bevordert de onderlinge band, maar leer hem ook dat er ook momenten zijn dat het u niet uitkomt en dat hij dan ook moet accepteren dat er op dat moment dus niet gespeeld wordt).
- Gedraag uzelf zelfverzekerd en loop niet achter de hond aan als dat niet nodig is.
- Loop met het naar buiten gaan voorop en laat de hond achter u aan komen. Niet vanuit het oogpunt dat u als eerste door de deur gaat omdat u ranghoger bent maar omdat u als eerste door de deur wilt om te bekijken of de situatie buiten veilig is voor uw hond en om bij de hond een stukje rust te creëren. De meeste honden lopen vaak voorop met het naar buiten gaan omdat ze energiek zijn en/of graag ergens naar toe willen, niet omdat ze dominant zijn!
- Mocht u kinderen hebben, dan zult u ook uw kinderen dienen te begeleiden in het op de juiste manier omgaan met de hond. Laat jonge kinderen geen trek- sjor- of stoeispelletjes met de hond doen. Wel mogen zij bijvoorbeeld verstop- of apporteespelletjes doen. Kinderen onder de 7 jaar zijn niet in staat om duidelijk en consequent een hond te begeleiden. Tussen 7 en 12 jaar verandert dit en zal de hond ook langzaam begeleiding van het kind gaan accepteren. Laat uw kind tot die tijd NOOIT alleen met de hond en laat kinderen onder de 12 jaar ook niet zonder toezicht van een volwassene de hond uitlaten!
- Sta een pup/jonge hond niet toe om in uw handen en/of kleding te bijten.

- Leg een pup/jonge hond tijdens het eten in de bench.
- Maak duidelijke afspraken met elkaar over de ligplaatsen van de hond. Bijvoorbeeld alleen op de bank op uitnodiging of op een kleedje of helemaal niet op de bank, ook hier weer niet vanuit dominantie oogpunt maar bijvoorbeeld vanuit het oogpunt dat u geen haren op de bank wilt of de bank graag voor uzelf vrij wilt houden. Met kinderen jonger dan 12 jaar in huis is het aan te raden om de hond helemaal niet op de bank te laten.
- Respecteer zijn mand/bench als zijn veilige rustplaats.
- Heeft u al een oudere hond in huis en komt daar een pup bij? Zorg dan dat uw oudste hond altijd de oudste rechten behoudt. Geef hem/haar eerst eten, daarna pas de pup. Gaat u ze uitlaten, dan lijnt u de oudste hond eerst aan en daarna de pup. Wilt u ze aandacht geven, dan eerst de volwassen hond en daarna pas de pup. Wilt u ze een koekje of beloning geven, dan ook weer eerst de volwassen hond en daarna de pup, op deze manier creëert u rust en
- duidelijkheid bij de honden onderling wat de kans op conflicten aanzienlijk verkleint.
- Mocht uw volwassen hond de pup een keer corrigeren, bemoeit u zich daar dan niet mee, de pup zal het waarschijnlijk “verdiend” hebben door druk gedrag of als hij te ver is gegaan met zijn gedrag. Uw oudste hond heeft dan op basis van meer levenservaring, het recht om de pup te corrigeren.
- Opvoeden is op de lange termijn denken!

Eindconclusie

Probleemgedrag ontstaat dus vaak vanuit conflicten over resources en niet vanuit dominantie! Uw rol in het geheel is te zorgen dat u uw hond op een dusdanige manier kunt begeleiden dat conflicten zoveel mogelijk voorkomen kunnen worden, waardoor uw hond uit kan groeien tot een stabiele gezinshond.

Duidelijk uw grenzen aangeven aan de hond (duidelijk zijn in uw communicatie naar de hond), consequent zijn, regels opstellen (wat is wel toegestaan en wat is niet toegestaan), zorgen ervoor dat u als eigenaar voorspelbaar wordt, geven de hond rust en de garantie dat u er voor hem bent waardoor probleemgedrag voorkomen kan worden en indien al aanwezig vaak vermindert of helemaal verdwijnt!

Dit heeft niets met rangorde en/of dominantie te maken maar heeft wel alles te maken met je hond op een positieve manier begeleiden naar een vriend voor het leven!

Wij bedanken Monique Bladder, David Mech en John Bradshaw voor het openbaar maken van deze nieuwe inzichten.

Het boek “Dit is de hond” van John Bradshaw is wat ons betreft ook een aanrader om te lezen!